

Članak je proizvod dugogodišnjeg rada autorke kroz pružanje psihološke asistencije devojkama i ženama lezbejske orijentacije i edukativne programe iz oblasti različitosti za brojne ženske i mešovite nevladine organizacije; U periodu mart-jun 2005, autorka je pružala psihološku asistenciju ženama kao ko-voditeljica Grupe podrške za seksualno različite žene; Članak izlazi u okviru psihološkog web savetovališta Labrisa i "nastavlja se" na pet prethodno objavljenih u januaru 2004, junu 2004, decembru 2004, junu 2005. i decembru 2005.; Autorka je od aprila 2006. dostupna za pružanje psihološke asistencije u okviru Labrisovog savetovališta kroz lične susrete.

LEZBEJKE KOJE SU PREŽIVELE SEKSUALNO NASILJE U DETINJSTVU

Živeti lezbejsku egzistenciju u okruženju koje nije prijateljsko je izuzetno teško. Preživeti seksualno nasilje predstavlja takodje složeno iskustvo. Sinteza ova dva identiteta u jednoj osobi podstiče pregršt pitanja o njihovoj potencijalnoj medjupovezanosti. Dileme koje otvara okruženje učvršćuju (samo)stigmatizaciju. Patrijarhalna društva i odgovarajuće države nisu spremni da podrže, uvažavaju i razumeju žensku egzistenciju kako u kontekstu seksualnih različitosti, tako i u kontekstu nasilja, posebno seksualnog. Ovakav opis stanja potpuno odgovara Srbiji u aktuelnom trenutku.

Članak obradjuje predrasude prema lezbejkama koje su zasnovane na nedostatku informacija, pogrešnim informacijama, ali i namernoj manipulaciji informacijama o fenomenu seksualnog zlostavljanja koje koristi značajan deo opšte i stručne javnosti kako bi otežali lezbejsku egzistenciju i egzistenciju žena koje su zlostavljane u detinjstvu, a nisu lezbejke. Članak pokazuje da ne postoji veza između seksualne viktimizacije i seksualne orijentacije, kao i vršenja seksualnog nasilja i seksualne orijentacije.

Za one lezbejke koje su preživele seksualno zlostavljanje u detinjstvu, u narednim redovima pružen je osnovni pregled emocionalnih efekata. Takodje, naglašava se isprepletanost efekata (internalizovane) homofobije i efekata seksualnog nasilja, i da je, naročito za adolescentkinje, složeno «razgraničiti» ove efekte, a razgraničenje važno kako bi se i sa jednim i drugim uspešno izašlo na kraj.

U celini, članak omogućava sagledavanje dobrih načina kako biti saveznica ili saveznik, što je moguće tek po preispitivanju ličnog kapaciteta o pomenutim temama i osmišljavanju kako lično konkretno možete da utičete na afirmaciju lezbejki koje su preživele seksualno nasilje. Istovremeno, stimuliše eventualnu izradu studije od strane LGBT organizacija kojom će ispratiti zastupljenost seksualnog nasilja preživljenog u detinjstvu kod LGBT osoba i njegove specifične indikatore. Za detaljnije upoznavanje sa problemom seksualnog zlostavljanja u detinjstvu autorka upućuje na relevantne izvore.

Diskriminativni pogled opšte i stručne javnosti na medjupovezanost seksualnih različitosti i predistorije nasilja

Lezbejka «zato što» je preživela nasilje? Jedan od načina osporavanja sebe kao lezbejke je upravo kroz pretpostavku da je preživljeno seksualno nasilje (u detinjstvu) «odredilo» seksualnu orijentaciju devojke ili žene. Ovu pretpostavku nameće društvena većina, a devojke i

žene lezbejske orijentacije često usvajaju i pospešuju samookrivljavanje i lošu predstavu o sebi. U tom smislu, unosi se tvrdnja o relevantnosti pola počinioca seksualnog nasilja, pa se kaže da su devojke i žene «sigurno pod rizikom da postanu lezbejke» zato što su zlostavljane od strane osobe muškog pola. Ovo suženo i pravolinijsko tumačenje kod zagovornika/ca dospeva u čorsokak kada se otvori tabu seksualnog zlostavljanja izvršenog od strane žena počinitelja?! U zemljama sa dugom istorijom poštovanja ljudskih prava i rada i u oblasti nasilja i seksualnih različitosti, naučno uporište koje bi ukazalo na uzročno-posledičnu vezu preživljenog seksualnog nasilja i seksualne orijentacije ne postoji.

I kod nas i u svetu, procena «sive brojke» dece koja prežive seksualno zlostavljanje, zasnovana na različitim studijama, kreće se od toga da svaka treća, do svaka osma devojčica, preživi neki vid seksualnog zlostavljanja do 18. godine. Pod «nekim vidom» se smatraju: opsceni telefonski pozivi, pokazivanje inače pokrivenih delova tela, voajerizam, milovanje, pokušaj silovanja, silovanje, dečija prostitucija i dečija pornografija. Svaki od ovih vidova seksualnog zlostavljanja bivaju počinjeni najčešće od strane detetu poznate osobe, koja ima poverenje deteta, autoritet i moć nad njim. Od četiri deteta koja su seksualno zlostavljana, tri su devojčice i jedan dečak. Jasno je da kad bi diskriminativna pretpostavka važila, zatekla bi nas geometrijska progresija žena-počinitelja svih vrsta nasilja ili lezbejstva koje bi «najjednom bilo svuda oko nas». Lako je «oboriti» ovu tezu napomenom da se devojčice koje prežive ma koji vid zlostavljanja u detinjstvu, u adolescentnom i/ili odraslom dobu, najčešće nadju u nasilnim heteroseksualnim partnerskim odnosima ili drugim (samo)destruktivnim obrascima gde doživljavaju reviktimizaciju od strane osoba muškog pola, od njih prepoznate da ih mogu kontrolisati i nanovo zlopotrebljene upravo zbog ove ranjivosti.

Istine su važnije od mitova - I tačno je, i prirodno, da u izvesnom procentu žene koje su seksualno zlostavljane u detinjstvu od strane osoba muškog pola, razviju nelagodnost prema osobama muškog pola, te neke od njih vole žene, neke (ni sa jednim polom) ne zasnivaju partnerske odnose itd., dok su najčešće heteroseksualne i žive u klasičnoj formi bračne zajednice.

I drugo, tačno je da se preživele pribojavaju rizika da nanesu štetu drugima kroz seksualno nasilje. Iskustvo autorke u dvanaestogodišnjem pružanju psihološke asistencije ženama kod seksualne traume, nedvosmisleno pokazuje kod preživelih pojačanu svest i ličnu odgovornost da se repetitivno nasilje ne dogodi. S tim u vezi, žene postavljaju sebi dodatna pitanja u vezi potencijalnog roditeljstva ili umeća roditeljstva i ovaj vanredan stepen odgovornosti se uopšte ne sreće na isti način (ili izostaje) kod osoba bez iskustva seksualnog nasilja u detinjstvu. Isto tako, kao ekspertkinje po iskustvu, poseduju izoštrenost za prepoznavanje seksualnog nasilja u svom okruženju i time mogu značajno doprineti kako preventivno, tako i blagovremenoj pravilnoj intervenciji u ovakvim situacijama.

Pretpostavka kojom se seksualna orijentacija vezuje za predistoriju nasilja eventualno služi stereotipnom «opravdavanju» («Mora da im se nešto desilo u detinjstvu, neka trauma...» što je ekvivalent za «Eto, nisu one/oni tu ništa mogli», slično traženju «potvrde da su se homoseksualne osobe «takve» rodile», a kako bi homofobičnima «bilo lakše»). Znajući koliko je teško «napraviti coming out» u vezi ličnog iskustva nasilja, nepravilne pretpostavke zapravo češće otežavaju i to višestruko. Polazi se od toga da je samo heteroseksualnost priznata i prihvaćena, te heteroseksualne osobe ne pitamo «Šta mislite da je prouzrokovalo Vašu heteroseksualnost?». Nasuprot tome, podstiče se uporan zahtev za «opravdanjima i objašnjenjima» drugih seksualnosti. Nedvosmisleno društveno dopuštenje da je lezbejstvo zdrav životni i seksualni izbor i da je lezbejska egzistencija osnovno ljudsko pravo, još je daleko u Srbiji.

«Svi su oni pedofili» - Sledeća pretpostavka kojom se homofobično okruženje služi tiče se širenja mržnje prema homoseksualnim osobama kroz izjednačavanje homoseksualne orijentacije sa pedofilijom. Takodje, naučno uporište za ovu tvrdnju ne postoji, već se radi o

manipulaciji od strane homofobične većine. Prepoznaje se stalni fenomen pronalaženja «žrtvenog jarca», odnosno pridruživanja negativnih, nedovoljno poznatih ili kontroverznih fenomena ranjivim društvenim grupama (npr. opštepoznat problem side u ranim fazama razumevanja ovog oboljenja). Koliko ljudi u Srbiji bi za čuvanje svoje dece unajmilo devojku koja se otvoreno izjašnjava da je lezbejka? U najmanju ruku, može se uzeti da je zastupljenost izvršilaca seksualnog zlostavljanja dece jednaka medju osobama heteroseksualne i homoseksualne orijentacije. Sa izvesnim procenama da je oko 10% populacije homoseksualno, opet je čak i matematički lako izračunati zastupljenost seksualnih nasilnika u okviru značajne homoseksualne manjine. U nedostatku domaćih, strane studije pokazuju od 0 % do 3.1% homoseksualnih počinitelja seksualnog nasilja nad decom, time se beleži i značajno niža zastupljenost od očekivane.

Ukoliko ste lezbejka koja je preživela seksualno zlostavljanje u detinjstvu / Emocionalni efekti

Žene koje su preživele seksualno zlostavljanje se osećaju različite u odnosu na druge osobe. I lezbejska orijentacija, za žene koje žive u heteroseksističkim sredinama, nosi doživljaj sebe kao «čudne, drugačije...», ispunjava nelagodnom prema samoj sebi. Homofobija i bifobija «sabiraju» problem mizoginije za preživela koja je lezbejka ili biseksualna žena. Lezbejke i biseksualne žene će često pribeći poricanju svog seksualnog identiteta kako bi se osećale «manje različite». U nerazvijenim društvima, stigmatizaciju nosi i jedan i drugi identitet i dragocen mehanizam preživljavanja za ženu se sastoji u poricanju nekog od ovih identiteta.

Žene sa predistorijom seksualnog nasilja u detinjstvu iskazuju niz teškoća u svakodnevnom funkcionisanju u adolescenciji i odraslom dobu. Teškoće mogu uključivati adolescentni «acting out» u vidu delinkvencije, problema u školi, konflikta sa autoritetima, promiskuiteta, prostitucije često povezane sa bežanjem od kuće. Takodje, kod preživelih se mogu uočiti depresija, osećanje krivice, nisko samopoštovanje, osećanje inferiornosti, ovisnost o drogi i alkoholu, samodestruktivna ponašanja, disocijacija, izolacija, suicidalna osećanja i pokušaji suicida, kao i teškoće u sferi intimnosti i seksualnosti, te problemi u partnerskim odnosima. Navedene teškoće kao da se poklapaju sa onima u prihvatanju sebe kao lezbejke (članak Labrisovog web psihološkog savetovališta iz juna 2005. pod nazivom «Koliko nedostatak pozitivnih role modela utiče na coming out lezbejki?»), te je teško razgraničiti šta je u kom trenutku uzrok negativnih osećanja prema sebi i drugima. Najvažnije je razumeti da su ovo normalne reakcije - kako one na preživljeno seksualno zlostavljanje u detinjstvu, tako i one koje pripadaju (internalizovanoj) homofobiji. Svaka žena bi zabeležila istovrsne, zdrave reakcije na ove nezdrave okolnosti u kojima se zatekla (i ispoljila ih na svoj jedinstven način). I oporavak od seksualne traume i formiranje seksualnog identiteta su paralelni dugotrajni i teški procesi, sa dostižnim ciljem.

Seksualno zlostavljanje u detinjstvu se nekada naziva i «silovanjem poverenja». I iskustvo seksualnog nasilja i uspostavljanje kontrole nad svojim životom kao lezbejke ima za zajednički imenilac borbu za prevladavanje nemoći, paralizanosti, gde drugi (seksualni nasilnik / heteroseksualna većina) odlučuju o tvom životu. Pokušaj uspostavljanja lezbejske egzistencije često ponavlja osećanja nemoći i ne-uticanja na svoj život, upravo osećanja koja je žena sreća već kroz traumu nasilja. Uz to, otvoreno izjašnjavanje (coming out) što se tiče i preživljene seksualne traume i sadašnje lezbejske orijentacije - nosi rizik od odbacivanja od strane dragih i značajnih osoba. Pretpostavka nečije lezbejske seksualne orijentacije (npr. prema izgledu) ili otvoreno izjašnjavanje žene da je lezbejka, u Srbiji nosi rizik da žena bude (ponovo) silovana i o ovakvim događajima se najviše čuti.

Ovo su neki od procesa i teškoća kad se sretnu različita iskustva i identiteti u jednoj osobi. Najvažnije je znati da niste lezbejka zato što ste pretrpeli muško nasilje ili zato što mrzite muškarce, već ste lezbejka zato što volite žene. I kao preživela koja ima iskustvo seksualnog

nasilja, Vi ste vredna osoba. Sa istim ponosom je važno nositi svoj lezbejski identitet, na isti način ste vredni i zaslužujete sve što za sebe želite. Ako niste sigurni u vezi svoje seksualne orijentacije, ne žurite, sasvim je u redu ako to u ovom trenutku ne znate. Ako Vam ovaj proces samospoznaje unosi strah, i to je normalno.

Lesbian-friendly ekspertkinja za problem seksualnog nasilja u Srbiji

Diskriminacija i nasilje prema seksualno različitim, kao i seksualno nasilje prema ženama i deci, sve su to zločini iz mržnje. Često, maskirana tolerancija u profesionalaca zauzima mesto stvarnom odustajanju od moći i hijerarhijskom demonstriranju iste. Čuje se "Homoseksualnost već odavno nije na listi psihijatrijskih poremećaja, ali ja mislim...". Retko koja/koji terapeut(kinja) ili pomagač(ica) druge profesije će reći da sa ovom (ili slične poruke) rečenicom izlazi otvoreno pred svojim klijentkinjama ili da joj ta misao "tek proleti". Važno je da kao devojka ili žena lezbejske orijentacije i ona koja je preživela seksualno nasilje u detinjstvu, pri izboru pomagačice/pomagača neka etička pitanja uočite i procenite ih:

1. Kada pomagačica govori o patologiji, misli na homofobiju, a ne na različite seksualnosti.
2. Ne prihvata Vaš eventualni zahtev na početku terapijskog procesa da zajednički radite na menjanju Vaše seksualne orijentacije (lezbejske u heteroseksualnu), već preusmerava temu na (internalizovanu) homofobiju koja može stajati iza ovakvog zahteva. Ako se ipak "povede" za zahtevom, nepravilna asistencija će ponovo imati direktan uticaj na Vaše samopoštovanje (šta sa ženama koje "ne uspeju da promene" svoju seksualnu orijentaciju?
3. Izbegava da patronizira u smislu da klijentkinje "u stvari ne znaju tačno" svoju seksualnu orijentaciju, te njihov početni zahtev ("za promenom") treba poštovati.
4. Ukoliko je to u terapijske svrhe, imate pravo da pitate za seksualnu orijentaciju svoje pomagačice / pomagača, i dobijete odgovor. Ovo pitanje principijelno nije znatno različito od uobičajenih situacija koje uključuje izjašnjavanje oko ličnih, privatnih informacija o pomagačici/pomagaču, ali je važno imati u vidu da opcije različitog seksualnog identiteta nose različitu brigu i pažljiv pristup u radu (npr. ako je pomagačica heteroseksualna, važno je da Vas konkretnim izjavama uveri da to neće biti isključujuće po Vas).
5. Posebno težak je izbor pomagačice/pomagača kada ste preživeli seksualno nasilje u detinjstvu. Pomagačica mora posedovati stavove, ekspertizu i iskustvo koje joj omogućava da odgovori i na teškoće u svakodnevici koje pripadaju lezbejskoj egzistenciji i efektima predistorije trauma preživljene u detinjstvu. Osnovno, mora uvek verovati u Vaše iskustvo seksualnog zlostavljanja ("čak iako ste tek u adolescentnom dobu" kod sebe razumeli da postoje neki snovi ili flešbekovi koji Vam ukazuju da ste preživeli seksualnu traumu)*.
6. Da bi postavljeni ciljevi u interesu devojaka i žena lezbejske orijentacije bili postignuti, pomagač(ica) treba da je pod stalnom supervizijom (i ličnom learning therapy) u cilju prepoznavanja svog odgovora na seksualne različitosti i kontekst nasilja. I ova pitanja u svrhu upoznavanja svoje pomagačice imate pravo da postavite. Pitajte je koju vrstu obučavanja o problemu nasilja je završila i sa koliko je devojaka i žena pre Vas radila na seksualnoj traumi.

Dušica Popadić

Jun 2006.

*Detaljnije o temi seksualnog zlostavljanja preživljenog u detinjstvu, za «Hrabro ka oporavku: Vodič za žene koje su preživele seksualno zlostavljanje u detinjstvu» i o neophodnim kvalitetima pomagačice koja radi u kontekstu seksualnog nasilja pogledajte na www.incestr Traumacentar.org.yu